

BO‘LAJAK INFORMATIKA FANI O‘QITUVCHILARINING KASBIY TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALAR

Ziyayev Sherali Abdulaziz o‘g‘li

Qo‘qon davlat pedagogika instituti

tayanch doktoranti

Annotatsiya. Dunyoning turli mamlakatlarida ta‘lim tizimini rivojlantirishning strategik yo‘nalishi shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim muammosini hal qilish yo‘lidan iborat. Ushbu maqolada bo‘lajak informatika fani o‘qituvchisini kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishda xorijiy tajribalar bo‘yicha nazariy asoslangan yondashuvlarini umumiy tahlili bayon qilingan.

Kalit so‘zlar: innovatsion fikrlash, pedagogik kompetentlik, uzluksiz, integrativ yondashuv, ko‘nikmalar va malakalar, pedagogik faoliyat, kompetensiya.

Annotation. The strategic direction of the development of the education system in different countries of the world is the way to solve the problem of person-oriented education. In this article, a general analysis of theoretically based approaches to the development of professional training of future informatics teachers based on foreign experiences is described.

Key words: innovative thinking, pedagogical competence, continuous, integrative approach, skills and competencies, pedagogical activity, competence.

Informatika o‘qituvchilarini tayyorlash pedagogik ta‘lim tizimida amalga oshiriladi, bu esa o‘z navbatida maktab va oliy ta‘lim tizimi bilan uzviy bog‘liqdir. Shuning uchun chet elda informatika o‘qituvchilarini tayyorlash tahlili ushbu mamlakatlarning ta‘lim tizimini tashkil etish va ularning pedagogik ta‘limining umumiy masalalarini o‘z ichiga olishi kerak, bu esa informatika o‘qituvchilarini tayyorlashni tashkil etishni yaxshiroq tushunish imkonini beradi.

Mamlakat taraqqiyoti aholi ta‘lim darajasining o‘sishiga tobora ko‘proq bog‘liqligini anglash ko‘plab xorijiy mamlakatlarni xususiy ta‘limga katta e‘tibor

qaratuvchi “Ta’lim barcha uchun” global dasturini qabul qilishga majbur qildi, bu mamlakatlarning xususiy ta’lim dasturlarini rivojlantirishga qaratilgan, ular o‘quvchilarning rivojlanishiga, ularning qiziqishlari va moyilliklarini hisobga olish uchun shart-sharoit yaratishga, ta’lim ehtiyojlarini qondirishga katta e’tibor beradilar. Xorijiy mamlakatlar ta’lim tizimidagi o‘zgarishlar shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim metodikasining rivojlanishi tufayli pedagog kadrlarni, jumladan, informatika o‘qituvchilarini tayyorlash va qayta tayyorlash tizimlarini takomillashtirishga olib keldi.

Xorijda zamonaviy o‘qituvchini tayyorlashdan maqsad katta ijodiy salohiyatga ega bo‘lgan, uni o‘quvchi shaxsi, uning bilim va ijodiy qobiliyatlarini o‘rganish va rivojlantirish jarayonida o‘quvchi – shaxs va fuqaroning manfaatlaridan kelib chiqqan holda amalga oshira oladigan insonparvar o‘qituvchini shakllantirishdan iborat. Pedagog kadrlar tayyorlash maqsadlarining o‘zgarishi o‘quv rejalari va dasturlarida, o‘qitish tuzilmasida, shaxsga yo‘naltirilgan ta’limni amalga oshirishga yordam beruvchi pedagogik texnologiyalar va metodikalarda o‘z ifodasini topadi.

Quyida AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va Polsha kabi mamlakatlarda informatika o‘qituvchilarini tayyorlash tajribasi tahlil qilingan. Bu tutash nuqtalarni aniqlash, informatika o‘qituvchilarini tayyorlashni tashkil etishga yondashuvlarning umumiyligi va farqlarni aniqlashga imkon beradi, bu ayniqsa Boloniya jarayonida dunyoda ko‘proq tan olinayotgan “Umumavropa bilimlar uyi” konsepsiyasi doirasida muhim ahamiyatga ega. Rivojlangan xorijiy mamlakatlardagi pedagogik ta’lim tizimlarida informatika o‘qituvchilarini tayyorlash tajribasini nazariy jihatdan umumlashtirish ushbu tajribadan Rossiyada aniqlangan tendensiyalar asosida informatika o‘qituvchilarini tayyorlashni rivojlantirish imkonini beradi.

Xorijda informatika fani o‘qituvchilarini tayyorlash masalasini ko‘rib chiqishdan oldin shuni ta’kidlash kerakki, xorijiy manbalardan olingan ma’lumotlarni tarjima qilish va tahlil qilish jarayonida hisobga olingan

terminologik xususiyatlar mavjud. AQSh va boshqa ba'zi mamlakatlarda informatika o'qituvchisi Axborot texnologiyalari (Information Technology) o'qituvchisi yoki texnologiya (Technology) o'qituvchisi, Irlandiyada informatika o'qituvchisi AKT o'qituvchisi (ICT) deb ataladi.[3]

Ushbu maqolada o'qituvchilar uchun o'quv, ijtimoiy va kasbiy qo'llab-quvvatlash tizimini rivojlantirish istiqbollari belgilashda mamlakatimiz uchun ham, umuman jahon hamjamiyati uchun ham katta qiziqish uyg'otayotgan informatika fanlari bo'yicha o'qituvchilarga bo'lgan ehtiyojlarni o'rganish asosida pedagog xodimlarni tayyorlash va ular bilan samarali ishlash tufayli yuqori pedagogik ta'lim jarayonlariga erishgan mamlakatlar tajribasi tahlil etiladi. Ma'lumki, hozirgi kunda mamlakatimizda ta'lim tizimini, xususan, pedagogikani jamiyatning yangi talablariga muvofiq, tez o'zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlar, umuman ta'lim paradigmasining o'zgarishi bilan isloh qilishga katta ahamiyat berilmoqda.

Buyuk Britaniyada informatika o'qituvchilarini tayyorlash ta'lim tizimiga muvofiq tashkil etilgan, bunda o'qituvchilarga oliy ta'limning barcha bosqichlaridan o'tish imkoniyati berilgan.[3]

Buyuk Britaniyadagi boshlang'ich maktablar uchun informatika o'qituvchilarini tayyorlash Ta'lim kollejlari amalga oshiriladi, bu yerda o'quvchilar 3 yillik ta'lim bakalavri (Bachelors Degree) darajasini oladilar. Har bir ta'lim kolleji ilmiy daraja beruvchi universitet bilan bog'langan yoki unga aloqador. O'rta maktab o'qituvchilarini tayyorlash ham ushbu kollejlarning ayrimlarida amalga oshiriladi. O'qituvchilarni (va boshqa mutaxassislarni) tayyorlash bo'yicha eng mashhur oliy ta'lim muassasasi Irlandiyadagi Limerik universiteti (University of Limerick) bo'lib, u yerda o'quvchilar to'rt yillik o'quv dasturini tamomlaydi va ilmiy daraja oladi.

Buyuk Britaniyada informatika o'qituvchilarini tayyorlash ham uzluksizdir. Bir necha o'n yillar oldin ta'lim olgan ko'plab o'qituvchilar uchun Angliya Milliy O'qituvchilar Ittifoqi (NUT) "O'qituvchilar uchun axborot - kommunikatsiya

texnologiyalari” kurslarini tashkil qilgan. Ushbu kurslarni tugatgandan so‘ng, mamlakat bo‘ylab minglab o‘qituvchilar darsda AKTdan foydalanish sohasida o‘z kasbiy mahoratini oshirishga muvaffaq bo‘ldilar.[4]

Buyuk Britaniyada informatika o‘qituvchilarini tayyorlash tahlili, uni rivojlantirishning aniqlangan tendensiyalari asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, Buyuk Britaniyada informatika o‘qituvchilarini tayyorlash tizimi kasbiy va shaxsiy rivojlanishning turli usullarini ta‘minlaydi, ta‘lim jarayoni o‘zgaruvchanligini ta‘minlaydi, o‘qituvchilarning shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv elementlari bo‘lgan o‘z-o‘ziga o‘rgatish qobiliyatini shakllantirish uchun sharoit yaratadi; kadrlar tayyorlash tizimida informatika fanining rivojlanishiga, axborotlashtirish jarayoniga, o‘qituvchilarning kasbiy qiziqishlariga mos ravishda dasturlar doimiy ravishda tuzatilib, o‘zgartirilib boriladi, o‘qitish jarayonida bo‘lajak o‘qituvchilarning shaxsini o‘z-o‘ziga o‘rganish va o‘z-o‘zini rivojlantirish jarayonlarni jadallashtirish uchun shart-sharoitlarni ta‘minlaydigan rivojlantiruvchi ta‘lim metodlarini ishlab chiqishda foydalaniladi, bu sinergik yondashuvning elementlari hisoblanadi.[3]

Shunday qilib, Buyuk Britaniya informatika va AKT bo‘yicha o‘qituvchilar tayyorlashning rivojlanish tahlili quyidagi tendensiyalarni aniqlash imkonini berdi:

- pedagog kadrlar tayyorlash holati monitoringini joriy etish, uning natijalari asosida bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlash dasturlari, malaka oshirish kurslari, pedagogik ta‘limni tashkil etishdagi tarkibiy o‘zgarishlar, pedagogika oliy ta‘lim muassasalarining oliy ta‘lim muassasalari bilan birlashishi, pedagogik kadrlar tayyorlashning yangi modellarini ishlab chiqish hisobiga, informatika o‘qituvchilarini tayyorlash sifati yaxshilanadi;

- fanlardan tayyorlashni chuqurlashtirish va kengaytirish hisobiga (informatika yo‘nalishi bo‘yicha o‘qitish mazmuni multimedia tizimlari va vositalari, masofaviy ta‘lim vositalari va boshqalar kabi yangi mavzular bilan to‘ldirildi; ta‘limni axborotlashtirish sohasida kadrlar tayyorlash takomillashtirildi

- yagona axborot ta'lim makonidan foydalanish, multimedia didaktik vositalarining predmet bazalari, o'quv serverlari va platformalari, masofaviy ta'limdan foydalanish asosida ta'lim jarayonida AKTdan foydalanishning yangi usullari o'rganildi), informatika fanini o'qitish metodikasi sohasida o'qituvchilarining malakasini oshirishni kengaytirish orqali informatika o'qituvchilarini tayyorlash dasturlari takomillashtirildi;

O'tkazilgan tahlillar va aniqlangan tendensiyalar Buyuk Britaniyada informatika o'qituvchilarini tayyorlash tizimlarida shaxsga yo'naltirilgan va sinergetik yondashuvlarni qo'llashning alohida yo'nalishlari mavjud, degan xulosaga kelish imkonini beradi.

Bo'lajak informatika o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligi malakasini oshirish jarayonida uzluksiz kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishda *tizimli, shaxsga yo'naltirilgan, sinergetik, kompetentli, faoliyatli va andragogik yondashuvlar* tanlab olindi. Mazkur yondashuvlar informatika o'qituvchilarini kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishga xizmat qiladi;

Shaxsga yo'naltirilgan va sinergetik yondashuvlar informatika o'qituvchilarining uzluksiz kasbiy tayyorgarligi metodologiyasi va amaliyotining bir qismidir, u bir vaqtning o'zida ta'lim maqsadlaridan biri bo'lishi-o'qituvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyatida ushbu yondashuvlarni qo'llashga tayyorligini shakllantirishi kerak;

ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Abdullaeva Q.M. Maxsus fanlarni o'qitishda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy bilim va ko'nikmalarini shakllantirishning metodik asoslari: ped. fan. nom. diss. – T.: 2006. – 182 b.
2. Джураев Р.Х. Организационно-педагогические основы интенсификации системы профессиональной подготовки в учебных заведениях профессионального образования: автореф. дисс. ... док. пед. наук. – СПб.: 1995. – 43 с.
3. Козлов О.А. Вопросы формирования компьютерной грамотности у офицеров / В сб. «Научная организация и совершенствование учебного процесса в академии»: Научно-методические материалы. – М.: 1989. – С. 134-138.

4.Qodiraliyevich, Abdullayev Alibek. "ISSUES OF PREPARING FUTURE TEACHERS IN US PRACTICE." *Gospodarka i Innowacje*. 40 (2023): 16-19.

5. BO‘LAJAK INFORMATIKA O‘QITUVCHILARINING MUSTAQIL TOPSHIRIQLAR ORQALI IJODIY QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH AX Maxmudov, SAOGL Ziyayev - Academic research in educational sciences, 2023..